

Алимов И.А.

ЖОЖДОРДО «ОКУТУУЧУНУН ДИДАКТИКАЛЫК МАДАНИЯТЫ» СЕМИНАР-ПРАКТИКУМУН ОКУТУУНУ МОДУЛДУК ПРИНЦИПТЕ ДОЛБООРЛОО

Алимов И.А.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СЕМИНАРА ПРАКТИКУМА «ДИДАКТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ» В ВУЗАХ

I.A. Alimov

DESIGNING TEACHING WORKSHOP "TEACHING CULTURE OF TEACHER" IN HIGH SCHOOLS

УДК: 377.14

Макалада жогорку окуу жай окутуучуларынын дидактикалык компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүү максатында киргизилген атайын семинар-практикумдун модулдук программасынын өзгөчөлүктөрү талдоого алынган..

Негизги сөздөр: окутуучу, дидактикалык маданият, семинар-практикум, модуль, программа.

В статье проанализирована особенности модульной программы семинара практикума введенного в целях развития дидактической компетентности преподавателей вузов.

Ключевые слова: преподаватель, дидактическая культура, семинар-практикум, модуль, программа.

The article analyzes the features of the module program seminar workshop introduced in the development of didactic competence of university teachers.

Key words: teacher, teaching culture, workshop, module, program.

Жогорку окуу жай окутуучуларынын кесиптик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүү процессинде «Окутуучунун дидактикалык маданияты» семинар-практикумун ишке киригизип жатып мындай жагдайларды эске алдык.

Окуу программасынын мазмуну жана ал боюнча окутуу технологиялары окутуучулардын дидактикалык маданиятын өнүктүрүүнүн шарттарын жана компоненттерин кылдат эске алгандай анын компоненттерин этап-этап боюнча калыптандыруунун логикасына дал келгендей долбоорлону. Бул курстун алкагы окутуучулардын дидактикалык маданиятынын компоненттерин калыптандыруунун бардык милдеттерин чече албайт, бирок бул багыттагы илимий-методикалык иш чаралардын өзөгү катары кабылданды.

Модулдук программалоо дегенде билим берүү процессинде адамдын өз алдынча окуп үйрөнүшүн

камсыз кылган, кандайдыр бир ички бүтүндүккө ээ болгон жана бири-бирин толуктап турган үйрөнүүнүн өз алдынча элементтеринин иреттелген жыйындысын түшүнөбүз. [4, 144] Модулдук үйрөтүм үчүн даярдалган жана модуль деп аталган окуу материалдарынын бирдиги алдын ала ойлонуштурулуп даярдалган бөтөнчө мааниге ээ. «Окутуучунун дидактикалык маданияты» семинар-практикуму төрт модулдан турат. Алардын когнитивдик компоненти калыптандырууга багытталган модулдары лекциялык, практикалык формада өткөрүлүүчү темалардан турат.

«Окутуучунун дидактикалык маданияты» курсун окутуу калыптандыруучу эксперименттин бардык этаптарын ичине алды. Ошондуктан курстун программасы боюнча ЖОЖ окутуучуларынын дидактикалык маданиятын калыптандыруу процесси биз тарабынан аныкталган моделдин *диагностикалык киришүү, мазмундук-методикалык жана текшерүү жана коррекциялоо, баалоо* блокторунун логикасына туура келет. (**№1** *таблица. 228 б.*)

Буга ылайык аталган курстун алгачкы «Киришүү модулунун» алкагында ага катышуучулардын дидактикалык маданиятынын баштапкы деңгээлдери айкындалат. Бул максатта төмөнкүдөй иштер аткарылат: киришүү тесттери аркылуу окутуучулардын дидактикалык ишмердүүлүктүн негизин түзгөн теориялык жана методикалык билимдериндеги кем өксүктөр аныкталат; окутуучулардын тигил же бул билим берүү ишмердүүлүгүн жүзөгө ашыруудагы туш болгон кыйынчылыктары типтештирилет; окутуучулардын жогорку кесиптик билим берүүнүн дидактикасын үйрөнүү ыкласын өнүктүрүүгө багыт берилет; үйрөнүү алдында турган курстун мазмуну тааныштырылат жана аны коррекциялоо, өркүндөтүү боюнча окутуучулардын суроо-талаптары, керектөөлөрү үйрөнүлөт.

1-таблица. «Окутуучунун дидактикалык маданияты» курсунун технологиялык картасы.

Модулдар	Структуралык-функционалдык модель	Окутуучунун дидактикалык маданиятын этап-этап боюнча калыптандыруу технологиясы.
1.Модуль. Киришүү бөлүмү. Програмага катышуучулардын суроо талаптарын, керектөөлөрүн үйрөнүү, мотивациялоо, диагностикалоо. Киришүү тести.	Диагностикалык блок	Актуалдаштыруу
2.Модуль. ЖОЖдордо окутуу ишин уюштуруунун теориялык жана методикалык негиздери	Мазмундук-методикалык блок	Уюштуруу долбоорлоо
3.Модуль. Модулдарды өздөштүрүүнүн натыйжаларын баалоо,	Текшерүү-баалоо блок	Коррекциялоо - оптималдаштыруу
4.Модуль. Окутуучулардын суроо- талаптары бюнча вариативдик модуль		

Биринчи модулга таандык «Дүйнөдө жана Кыргызстандын жогорку билим берүү процессиндеги инновациялык процесстер» – деген теманын материалдары окутуучулардын өздөрүн жогорку окуу жайлардагы дидактикалык ишмердүүлүктүн, инновациялык процесстердин эң жооптуу активдүү субъекти катары туткан позициясын актуалдаштырууга багытталды.

Ошондуктан бул модулдун алкагында өздөрүнүн окутуу практикасында дамамат кайталана берип көнүмүш стереотипке айланып калган эски парадигмалар менен дүйнө университеттеринин ишин илгерилеткен инновациялык табылгаларды салыштырып, артыкчылыктар ынандырууга, жогорку билим берүү системасындагы дидактикалык баалуулуктардын дурус жана буруш жактарын салыштырып, анализдеп, алгылуулуктарын тандап, иргеп алууга установка берилет. Ал темалардын алкагында окутуучулар төмөнкүдөй билим жана билгичтиктерге ээ болуу жагы көзөмөл тутулду.

Окутуучулар төмөнкүлөрдү билүүгө тийиш: дүйнөдөгү жана Кыргызстандагы жогорку кесиптик билим берүү системасынын өнүгүш тенденцияларын; инновация, жаңычылдык, инновация-модернизация, инновация - трансформация сыяктуу терминдердин маани-маңызын; билим берүү процессиндеги инновациялардын критерийлерин; жаңы окуу программаларды жана инновациялык методикаларды иштеп чыгуунун принциптерин.

Төмөнкүдөй билгичтиктерге ээ болушу абзел: өлкөнүн, регион, университет масштабындагы инновациялык кырдаалдарды айырмалап, ажырата билүү; гуманисттик билим берүү парадигмаларынын негизинде өнүгүү жолундагы окуу жайдын инновациялык изденүүлөрүнүн стратегиясын иштеп чыга алуу; жогорку окуу жайлардагы инновациялар тууралуу логикалык жактантыкап ойлонуштурулган баяндама жасай алуу; үйрөнүүчүлөрдүн жигердүүлүгүн өнүктүрүү максатында окуу процессине инновациялык ыкмаларды киргизүүгө ыкластуулук; азыркы билим берүү чөйрөсүндөгү инновациялык тенденцияларга ылайык өзүн өзү кесиптик жактан өнүктүрүүнүн перспективалуу линияларын түзүү жана ишке ашырууга даярдык.

Демек, «Окутуучунун дидактикалык маданияты» семинар-практикумунун алкагында окутуучуларды жогорку окуу жайлардагы инновациялык процесстердин субъектине айландырууга өзгөчө маани берилди.

Биринчи модулдун алкагындагы өзөктүү темалардын бири бул «Жогорку окуу жай окутуучуларынын дидактикалык компетенттүүлүгү». Бул теманын маалыматтык блогунда биз биринчи главада айкындалган компетенттүүлүктүн критерийлерине таянып заманбап жогорку окуу жай окутуучусунун кесиптик педагогикалык турпатын ачыктап бердик.

Мындай иштердин натыйжасында окутуучулар өзүнүн дидактикалык даярдыгын сын электен өткөрөт, мурдагы ишмердүүлүгүнө каанаатанбагандык жана өзүн жаңы инновациялык процесстердин активдүү катышуучусу катары өнүктүрүү ыкмасы актуалдаша баштайт.

«Окутуучунун дидактикалык маданияты» семинар-практикумунун «ЖОЖдордоо куту ишин уюштуруунун теориялык жана методикалык негиздери» аттуу экинчи модулу окутуучулардын дидактикалык маданиятын өнүктүрүүнүн эң өзөктүү бөлүгү болуп эсептелет жана аталган ишмердүүлүккө даярдоо дал ушул модулдун алкагында жүзөгө ашат. Бул модулду өздөштүрүү процессинде окутуучулар жогорку кесиптик билим берүү процессин заманбап парадигмалар жана технологиялардын негизинде долбоорлоо, конструкциялоо, уюштуруу жана коммуникативдик компетенцияларга ээ болушу күтүлөт.

Дидактикалык маданиятты калыптандыруу жана өнүктүрүүнүн экинчи модулундагы максат жана милдеттердин натыйжалуулугу дидактикалык билим жана технологиялык-инновациялык жөндөмдөрдү улам өнүктүрүүнүн, аларды чыныгы дидактикалык процессте жаңы кырдаалдарда колдонуунун, окутуунун жаңы жана жеке методдорун иштеп чыгуунун, мугалимдин дидактикалык ишмердүүлүгүнүн мазмунуна жаңы элементтерди кошуунун эсебинен камсызданып келген. Экинчи модулду үйрөтүү процессинде өздөштүрүлгөн теориялык жана практикалык билим жана жөндөмдөрдүн негизинде окутуучунун дидактикалык ишмердүүлүгүн

активдештирүүгө жана дидактикалык маданиятты жаратууга өзгөчө көңүл бурулган. Бул максат жогорку профессионалдык билим берүүнүн үчүнчү муундагы мамлекеттик билим берүү стандартынын киргизилиши менен ишке ашты.[1] Ушул факторлор мугалимдердин өздөрүнүн дидактикалык системаларынын жана дидактикалык ишмердүүлүктү уюштуруу ыкмаларын иштеп чыгуу зарылдыгын жаратты.

Биздин тажрыйба аталган милдеттердин өтөөсүнө чыгуу кафедралар менен тыгыз кызматташуусуз мүмкүн болбостугун ырастады. Анткени, кафедра жогорку окуу жайларда окуу-тарбия маселелерин чечүүчү эң негизги ядросу. Ошону менен бирдикте ал бирикмелер окутуучулардын кесиптик-педагогикалык компетенттүүлүгүн өнүктүрүүнүн методикалык борбору катары эсептелет. Экинчиден, окутуучулардын өзүнүн дидактикалык компетенттүүлүгүнүн өнүгүшүн баалоо, жетишкендиктерин өз алдынча каттоо иштерин уюштуруу да өзгөчө мааниге ээ болоору ырасталды. Буга байланыштуу биз ар катышуучу тарабынан электрондук портфель түзүүсүнө жетишти.

Окутуучунун электрондук портфели – окутуучунун компьютердик каражаттарын аккумуляциялоого, бөлүштүрүлгөн маалыматтык-билим берүү ресурстарына, нормативдик документтерге, педагогикалык тажрыйбанын натыйжасы жана мугалимдин жетишкендиктерине, окуучулардын чыгармачыл эмгектерине ж.б. багытталган татаал программалык-методикалык комплексти билдирет. [3, 99]

Окутуучунун электрондук портфели төмөнкүдөй талаптарга шайкеш келиши талап этилет: максатка багытталгандык – иргелген, тандалган материалдар окутуучунун дидактикалык ишмердүүлүгүнүн максатына шайкеш келиши шарт; жаңылашып туруу – электрондук портфелдин материалдарынын улам жаңыланып турушу талап этилет; *маалыматтардын көп кырдуулугу* – электрондук портфелдин материалдары мүмкүн болушунча студенттер менен жүргүзүлгөн окутуу иш чараларынын бардык кырларын камтышы керек; *өз алдынчалык* – электрондук портфелде окутуучунун окуу процессин дидактикалык жактан камсыздоо боюнча өзүнчө жеке көз караштарын да камтышы шарт; *чыгармачылык* – окутуучунун дидактикалык ишмердүүлүккө карата чыгармачыл мамилесин чагылдырып турушу абзел; *илимийлүүлүк* – электрондук жогорку кесиптик билим берүүнүн педагогикасы жана психологиясы боюнча жетишкендиктерге негизделиши шарт.

Электрондук портфелди түзүүдө жана толтурууда мугалимден өзүнүн профессионалдык ишмердүүлүгүн уюштуруу, моделдештирүү жана долбоорлоо жөндөмдөрү, программалык-методикалык комплексти иштеп чыгуунун талаптарын эске алуу (психологиялык-педагогикалык талаптар, эргономиялык талаптар жана дизайн талаптары, программалык-технологиялык ж.б.) талап кылынат.

Азыр жогорку окуу жайлардын максаты өзүнүн туткан позициясын сынчы көз караш менен талдай

билген, коомдук өзгөрүүлөргө ыңгайлаша билген өмүр бою өз алдынча билим алууга ынтызар жана жөндөмдүү жан дүйнөсү бай кербайланышка ыктуу инсандарды калыптандыруу болуп эсептелет.

Ошондуктан *үчүнчү модулдун* алкагында окутуучулардын аталган дисциплинаны өздөштүрүү натыйжаларын, эң башкысы анын алардын дидактикалык ишмердүүлүктү ийгиликтүү жүргүзүү боюнча компетенттүүлүктөрүнүн өнүгүшүнө таасирин айкындоого аракет жасадык. Бул иш алардын билим, билгичтиктеринин дидактикалык ишмердүүлүктөгү көрүнүшүн байкоо, эксперттик баалоо, өзүн өзү баалоо методдору менен ишке ашты. Айрыкча, окутуучулардын окуу процессин пландаштыруу жана өткөрүү боюнча окуу-методикалык комплекстерин, силлабустарын, студенттердин өз алдынча иштери боюнча тапшырмалар фондун, окуу процессин уюштуруу боюнча методикалык сунуш, колдонмолорун талдоого маани бердик. Биз тарабынан буларды квалиметриялык жактан мониторинг жасоонун эксперттик картасы иштелип чыкты.

Натыйжада окутуучулардын дидактикалык компетенттүүлүгүн мындан ары өнүктүрүү үчүн кошумча иш чаралардын системасын айкындоого өбөлгө болду. Экинчиден, окутуучулардын суроо талаптарын канааттандыруу үчүн жаңы вариативдик модулдарды долбоорлоо конкреттештирди.

Төртүнчү модулдун алкагында өзүн өзү жана эксперттик баалоолордун негизинде дидактикалык ишмердүүлүккө даярдыгындагы байкалган кем-өксүктөрдү толуктоо коррекциялоо-оптималдаштыруу багытындагы жумуштар жүргүзүлдү. Бул этапты белгилүү өлчөмдө – «*Окутуучунун дидактикалык маданияты*» семинар-практикумунун тилкесинен тышкаркы дифференциалдашкан жумуштардын башталышы катары кароого болот. Арийне, мындай иш окутуучулар тарабынан өз алдынча да, атайын топ менен да ишке ашышы мүмкүн. Биздин тажрыйбабызда көпчүлүк окутуучулар «Инсан таламдуу билим берүүнүн теориясы жана практикасы», «Жогорку кесиптик билим берүүнүн кредиттик технологиясы», «Жогорку кесиптик билим берүү процессинде долбоор, кейс-стади, мээге чабуул, драма, проблема чечүү методдорун конкреттүү дисциплинанын материалында колдонуунун» өзгөчөлүктөрү боюнча кошумча билим билгичтиктерге муктаж экендиктерин билдиришти. Бул жагдай «Окутуучунун дидактикалык маданияты» семинар-практикумунун алкагындагы иш чараларды окутуучулар иштеген тармактык кафедралар менен тыгыз биримдикте алып баруу оптималдуу болоору жөнүндө тыянак жасоого алып келди.

Адабияттар:

1. Государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования по направлению «Педагогическое образование» - бакалавриат и магистратура. – Б., 2015. – 350 с.
2. Гурье Л.И. Технологии развития профессиональной компетентности преподавателя вуза: монография

- /Л.И.Гурье - Казань: РИЦ «Школа», 2010. -249 с.
3. Палехина С. В. Электронный портфель как средство формирования социально-профессиональной мобильности будущего преподавателя иностранного языка // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. Серия Гуманитарные науки: Педагогика. Психология. Социальная работа. Акмеология. Ювенология. Социокинетика.- Выпуск № 6 / том 14 / - 2008.- 96-99 с.
 4. Ташпынар М., Алимбеков А. Окутуунун жалпы методдору. Б.: КТМУ, 2004, 236 б.
 5. Тырина М. П. Дидактическая подготовка как фактор развития дидактической культуры педагога // Вестник ТГПУ. 2011. №2. – 45-48 с.

Рецензент: д.пед.н. Алимбеков А.
